

Asia: VN/698/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä lausuttavaa esitetyistä muutoksista?

Tämä lausunto on tehty yhteistyössä Kajaanin kaupungin ja Sotkamon kunnan toimesta. Lausunnot ovat molemmilta tahoilta samansisältöiset.

Yleisesti voimme todeta, että esityksen tekstissä olisi selkeämpää puhua työvoimahallinnon viranomaistahosta/järjestäjästä, kuin viitata pelkästään toimijana työ- ja elinkeinotoimistoon. Palveluita ollaan siirtämässä kunnille, jolloin kuntien tulisi näkyä myös esityksessä vahvemmin.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; taloudelliset vaikutukset?

Ensisijaisesti tulisi satsata valtion puolelta henkilöstöressurssien lisäämiseen, jotta toimenpiteet voitaisiin toteuttaa esityksen mukaisesti. Esitys vaatii huomattavasti enemmän henkilöresursseja, kuin mitä siihen ollaan nyt panostamassa.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset viranomaisten toimintaan (ml. resursseja koskevat asiat)?

Esityksessä todetaan: ”Laskennallisesti arvioituna annettavien työvoimapolitiittisten lausuntojen määrä ei kasvaisi merkittävästi. Tarkempaa arviota ei ole mahdollista tehdä, koska kyse on

työnhakijoiden käyttäytymiseen liittyvästä vaikutuksesta, johon liittyy sekä työttömyysturvaseuraamusten kohtuullistaminen ja nykyistä useammin toistuvat velvollisuudet, että toisaalta lähtökohtaisesti vapaus valita haettavat työmahdollisuudet ja työ- ja elinkeinotoimiston tai työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevan kunnan tarjoama tuki.”

Tämä toteamus ei pidä paikkaansa, lausuntojen määrä tulee lisääntymään, koska toimenpiteissä on niin monta eri porrastusta.

Lisäksi esityksessä todetaan: ”Yhden työttömyysturvaseuraamusta koskevan asian ratkaisemiseen ja sitä koskevan työvoimapolitiittisen lausunnon antamiseen kuluu aikaa arviolta noin 20 minuuttia. Arvio sisältää asiaan liittyvien tietojen tarkistamisen, työnhakijan antamaan selvitykseen tutustumisen, mahdollisen lisäselvityspyynnön tekemisen ja sen myöhemmän käsittelemisen sekä asian ratkaisemisen ja työvoimapolitiittisen lausunnon perustelujen kirjoittamisen.”

Ensinnäkin tietojen tarkistamiseen ja asiakkaan tilanteeseen tutustumiseen menee paljon enemmän aikaa, kuin arvioitu 20 minuuttia. Lausuntoja saattaa päivässä olla useampi kymmenen, jolloin työaika ei tule jäämään ja perusohjaustyölle, jota esityksellä vahvasti tavoitellaan. Tälläkin hetkellä asiakasajasta suurin osa menee työttömyysturvan selvittelyyn. Työaika on viranhaltijoilla 36,25 viikossa. Tämän lain noudattaminen edellyttäisi sitä, että asiakasmäärät olisivat todella pienet per viranhaltija. Yhdellä työntekijällä voisi korkeintaan olla 30-40 asiakasta yhtä aikaa Tanskan mallin mukaisesti. (Tällä hetkellä Kainuussa 100-350 asiakasta per virkailija) Lisä resurssoinnin rahoituksen tulee tulla valtiolta, ei kunnilta. Nykyiset ehdotetut lisäresurssit eivät tule riittämään alueellamme, tarvitsisimme vähintään 50 henkilötyövuotta lisää, jotta asiakasmäärät olisivat edellä mainitut Tanskan mallin mukaiset.

Esityksen mukaan: ”Nykyisiä työnhakuun ja työllistymistä tukeviin palveluihin liittyviä korvauksettomia määräaikoja ei enää asetettaisi. Lisäksi itse aiheutettuun työsuhteen päättymiseen ja varmasta työpaikasta kieltäytymiseen liittyvien korvauksettomien määräaikojen kestoja lyhennettäisiin eikä näistä syistä asetettuja korvauksettomia määräaikoja otettaisi enää huomioon arvioitaessa työnhakijan menettelyn toistuvuutta. Viimeksi mainittu tarkoittaa sitä, että asetettavien työssäolovelvoitteiden määrä vähenisi.”

Työllistymistä edistävästä palveluista kieltäytyessä tai toistuvasti moitittavasta menettelystä palvelun keskeytymiseksi tulisi sanktioida edelleen. Meillä on edelleen asiakkaita, jotka ovat täysin työkykyisiä, mutta eivät halua edistettävän avoimille työmarkkinoille.

Esityksessä todetaan: ”Työ- ja elinkeinotoimiston ja kuntien työmäärä kasvaisi edellä mainittua enemmän, jos työnhakijat ilmoittaisivat työllistymissuunnitelman toteuttamisesta merkittävässä määrin muulla tavalla kuin verkkopalvelun kautta. ”

Todellisuudessa meillä on kuitenkin paljon asiakkaita, jotka eivät asioi verkossa lainkaan. Heiltä puuttuu, joko mahdollisuudet taikka taidot verkossa asioimiseen. Etenkin vieraskieliset ja heikoimmassa asemassa olevat asiakkaat asioivat kasvotusten, koska eivät omista pankkitunnuksia, saati laitteita, joilla verkossa asiointi onnistuisi. Tämä esitys rikkoo asiakkaiden yhdenvertaisuutta.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset työllisyyteen?

Esitetyt vaikutukset työllisyyteen tulee täysin riippumaan henkilöresursseista, jotka tätä esitettyä mallia toteuttavat. Esitetyillä lisäresursseilla ei tulla pärjäämään.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; muut vaikutukset?

Ei lausuttavaa.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakijan palveluprosessista?

Esityksessä esitetään: ”Työ- ja elinkeinotoimisto tai työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevan kunta järjestäisi henkilökohtaisen tapaamisen tai yhteydenoton (alkuhaastattelun) työnhakijan kanssa viiden arkipäivän kuluessa työnhaun alkamisesta.”

Esitys vaatii aika paljon lisäresurssia, jos alkuhaastattelu tulisi tehdä viiden päivän kuluessa. Nykyinen kaksi viikkoakin on joillakin alueilla haasteellista, jos on henkilöstövajetta.

Lisäksi esityksessä esitetään: ”Alkuhaastattelu järjestettäisiin kaikille työnhakijoille riippumatta siitä, onko henkilö työtön. Alkuhaastattelussa arvioitaisiin työnhakijan palvelutarve ja laadittaisiin työllistymissuunnitelma. Palvelujen osalta olisi keskeistä, että työnhakija ohjattaisiin jo alkuhaastattelussa tarvittaessa tarkoituksenmukaisiin palveluihin, jos se on mahdollista”.

Asiakkaan todellista palvelutarvetta ei voida arvioida yhdellä käyntikerralla. Tämä vaatii usein useamman käynnin ja laajemman monialaisen verkoston yhteistyön, jotta palvelutarpeen arvio on tehty kokonaisuudessaan.

Esitetyt työttömyysturvatehtävät, johon aiemmin viitataan, vie nimenomaan aikaa tältä esitetyltä ohjaustyöltä.

Esityksissä työnhakukeskustelut ja täydentävät työnhakukeskustelut kohdassa rajataan lomautetut pois. Miksi lomautetut olisivat eri asemassa suhteessa muihin työttömiin työnhakijoihin?

Yleisesti ottaen tarvitaanko tiukkoja aikamääreitä, eikö asiakkaan palvelutarve ole se, mikä määrittelee, kuinka usein asiakasta tavataan?

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien palveluprosessista?

Nykyisellään työttömyysturvan saaminen edellyttää kokoaikatyön hakemista, joten myös osa-aikatyössä olevalta täytyy vaatia kokoaikatyön hakemisen velvollisuutta.

Työnhakija, joka tekee neljä tuntia viikossa töitä, katsotaan julkisen työvoima- ja yrityspalvelulain mukaisesti työssä olevaksi. Näin ollen työnhakija ei täytä työssäoloehtoa missään vaiheessa, eikä ko. asiakas poistu esim. kuntien maksuosuuslistalta. Osa-aikatyötä tekeville ei myöskään työllistämissuunnitelman päivittäminen ole pakollista, koska he eivät ole työttömän statuksella.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien palveluprosessista?

Ehdotettu esitys työnhakuvelvollisuudesta koulutuksessa olevien henkilöiden osalta on hyvin perusteltua. Ensisijaisesti opiskelun tulisi tapahtua opintotuen turvin, ei työttömyysetuudella.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa muistutuksesta?

Yleisesti asiakkaan työnhaun velvoittavuudesta muistuttaminen on kannatettavaa, mutta tämän ei tule lisätä asiakasvirkailijoiden työkuormaa, vaan muistutus tulisi lähteä automaattisesti E-kirjeenä.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuudesta?

Esityksessä esitetään: ”Työllistymissuunnitelma tarkistettaisiin ainakin kolmen kuukauden välein järjestettävien työnhakukeskustelujen yhteydessä.”

Tämä ohjaisi liikaa työntekijöitä päivittämään suunnitelman vain kolmen kuukauden välein, ei palvelutarpeen mukaisesti. Samanlainen tilanne on nähtävissä jo tälläkin hetkellä kolmen kuukauden määräaikaishaastattelujen suhteen.

Esityksessä esitetään: ”Kun työnhakua olisi kestänyt kuusi kuukautta ja työnhakijalle olisi tuolloin järjestetty työnhakukeskustelu, työ- ja elinkeinotoimiston tai työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevan kunnan tekemässä työtarjouksessa tarkoitettun työn hakeminen velvoittaisi työnhakijaa työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä. Työtarjous ei olisi työnhakijaa velvoittava, jos hän olisi jo hakenut neljää muuta työmahdollisuutta kyseisellä työnhakuvelvollisuuden tarkastelujaksolla.”

Tässä esityksessä on vaarana, että osa asiakkaista tulee hakemaan itselleen epäsopivia paikkoja ja kirjaamaan hakemukseen niin, ettei tule siihen valituksi.

Työnhakuvelvollisuus lisää kohtuuttomasti TE-toimistojen ja kuntien työntekijöiden työmäärää. Ei ole tarkoituksenmukaista, että työntekijöiden aika menee asioiden seuraamiseen ja lakipykälien tarkisteluun, kuinka montaa työpaikkaa kenenkin piti itse hakea ja kenelle tehdään työtarjouksia ja milloinkaan ne ovat tai eivät ole velvoittavia.

Toivoisimme selkeätä ja yhdenmukaista rakennetta, joka ei hankaloittaisi entisestään byrokraattista työtä.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien työnhakuvelvollisuudesta?

Ei lausuttavaa.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien työnhakuvelvollisuudesta?

Ei lausuttavaa.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä?

Esityksessä esitetään: ”Määrällinen työnhakuvelvoite jätettäisiin asettamatta työnhakijoille, joiden työttömyys on pitkittynyt ja joilla on tarvetta sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluille. Lisäksi edellytettäisiin, että henkilön tilanne on tosiasiallisesti sellainen, ettei työmarkkinoille suuntautuminen ole ajankohtaista. Nämä työnhakijat ohjattaisiin työ- ja elinkeinotoimiston, kunnan ja Kansaneläkelaitoksen monialaiseen yhteispalveluun. Työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä olisi, että työnhakija toteuttaa monialaista työllistymissuunnitelmaansa. Lisäksi esitetään, että työnhakuvelvollisuutta ei asetettaisi myöskään työnhakijoille, joilla ei lääketieteellisen selvityksen mukaan ole jäljellä työkykyä. Koska työttömyysetuutta ei ole tarkoitettu työkyvyttömyyden aikaisen toimeentulon turvaamiseen, työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättäminen tällä perusteella edellyttäisi, että henkilö on tarvittaessa hakenut työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa etuutta ja noudattanut työllistymissuunnitelmaansa, jos siinä on sovittu hakeutumisesta kuntouttaviin palveluihin”.

Ihmetystä herättää, miksi näiden ko. henkilöiden etuutena on työttömyysturva, jos ei ole jäljellä lainkaan työkykyä? Tulisiko näiden henkilöiden olla toimeentulotuella taikka sairauspäivärahalla sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden piirissä, eikä työllisyyspalveluiden. Perustuloa tulisi edistää ko. asiakkaiden kohdalla.

Kaikki aikamääreet palveluiden tarjoamisesta/pääsystä tulisi poistaa (mm. kuntouttava työtoiminta, TYP-palveluiden kriteerit jne.) Liian tiukat kriteerit monialaiseen palveluun pääsystä on aiheuttanut sen, ettei asioihin pystytä puuttumaan tarpeeksi ajoissa. Monialaista palvelua voi tarvita asiakas jo ensimmäisestä työttömyyspäivästä lähtien, eikä vasta kun 300 päivää työttömyyttä on takana. Palveluiden tarjoaminen tulisi tehdä kaikille tasapuolisesti asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti, eikä työttömyyden keston mukaan.

Työnhakuvelvollisuus tulisi olla kaikilla työnhakijoilla, jotka saavat työttömyysetuutta, eikä sitä tulisi poistaa varsinkaan pitkäaikaistyöttömiltä.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; muuta lausuttavaa?

Ei lausuttavaa.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä eroamisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Ei lausuttavaa.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä kieltäytymisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Ei lausuttavaa.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa porrastetusta seuraamuksesta?

Tämä ehdotus porrastetusta seuraamusjärjestelmästä lisää lausuntojen antamista ja henkilöstön työmäärää, mikä on pois asiakkaiden valmennukselliselta työltä. Lisäksi porrastaminen tuo vain lisää byrokratiaa asiakasprosessiin ja sekavoittaa prosessia.

Kuten jo aiemmin toteamme, olisi selkeämpää sekä asiakkaalle että viranomaiselle, jos seuraamukset olisivat mahdollisimman yksinkertaiset ja selkeät.

Työttömyysturvalaki; muuta lausuttavaa?

Esityksen mukaan: ”Nykyisiä työnhakuun ja työllistymistä tukeviin palveluihin liittyviä korvauksettomia määräaikoja ei enää asetettaisi.”

Työllistymistä tukeviin palveluihin osallistumisen tulee edelleen olla velvoittavaa ja siksi niistä kieltäytymisestä tulee myös aiheutua työttömyysturvaan seuraamuksia.

Lausuttavaa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta?

Kokeilulaista tulisi muuttaa 14 §: ”Käyttöoikeus voidaan myöntää, jos tässä laissa tarkoitetut tehtävät tai tässä laissa tarkoitettuihin palveluihin, tukiin tai asiakasprosesseihin liittyvät valvonta-, kehittämis-, seuranta-, tilastointi-, ennakointi- tai ohjaustehtävät muodostavat vähintään puolet käyttöoikeuden hakijan tehtävänkuvasta, eikä asiakastietojen käyttötarve ole satunnaista eikä harvinaista.” Tämä käyttöoikeuden rajaaminen eriarvoistaa pienten kuntien palveluita. Tämän rajauksen myötä kaikkia kuntien resursseja ei saada käyttöön, koska puolet työajasta ei täyty kuntakokeilulle. Esimerkkinä kuntien yritysneuvojat.

Lausuttavaa muiden lakien muuttamisesta?

Yleisesti ottaen täytyisi yhdenmukaistaa kaikkia työllisyydenhoitoon liittyviä lakeja. Esimerkiksi työttömän määritelmä tulisi olla yhdenmukainen niin julkisessa työvoima- ja yrityspalvelulaissa kuin työttömyysturvalaissa.

Jos kuntouttava työtoiminta nähdään enemmän sosiaalipalveluna, sen ei tulisi olla yhteydessä työttömyysturvaan vaan enemmänkin muuhun toimeentuloon.

Lausuttavaa muutosten voimaantulosta ja siirtymäajan järjestelyistä?

Lain voimaantulo tulee aivan liian nopeasti suhteessa siihen, miten isosta muutoksesta on kyse. Perehdytys uuteen malliin tulee tapahtua hallitusti ja keskitetysti riittävän ajoissa ja riittäväillä resursseilla valtion taholta.

Lausuttavaa suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestyksestä?

Ei lausuttavaa.

Muuta lausuttavaa?

Esitetty pohjoismainen työvoimapalvelumalli ei tule pienentämään kuntien työmarkkinatuen maksuosuusvastuuta, mikäli vain palkkatyöhön sijoittuminen jatkossa katsotaan sitä leikkaavaksi. Työllistymistä edistäviin palveluihin osallistuminen tulee edelleen hyväksyä kuntien maksuosuutta laskevaksi toimenpiteeksi. Muutoin tämä uudistus ei tosiallisesti edistä työttömien ohjaamista palveluihin, vaan lisää kuntien taloudellisia vastuita työttömyyden hoidosta.

Esitykset yleisesti ovat karsimassa kunnilta mahdollisuuksia velvoittaa pitkäaikaistyöttömiä eri palveluihin, ja esitettyjen uudistusten myötä viranhaltijoiden tehtävämäärä kasvaa merkittävästi ilman todellisia lisäresursseja.

Tikkanen Milla
Kajaanin kaupunki - Työllisyyspalvelut